

УДК 633.1:631.527
© 2013

*В.М. Тимчук,
кандидат сільсько-
господарських наук
Інститут рослинництва
ім. В.Я. Юр'єва НААН*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ІННОВАЦІЙ В АПВ

Розроблено робочу модель та виділено провідні складові забезпечення трансферу інновацій у галузі рослинництва. На засадах наскрізної координації згруповано фактори, основні економічні методи та закономірності, що впливають на ефективність трансферу технологічних інновацій. Запропоновані підходи апробовано на регіональному рівні.

Ключові слова: інновація, технологія, елемент технології, трансфер, об'єкт інтелектуальної власності, агропромислове виробництво

Нині в інноваційному розвитку АПВ визначальним є трансфер інновацій. За чіткого розуміння ролі інновації як стратегічного інструменту стимулювання зростання виробництва і формування інноваційної системи споживання в АПВ України на практиці трансферний процес ще не набув потрібної динаміки. Особливо це стосується технологічних інновацій. Слід ураховувати, що накопичені відповідні знання (складові технологій як об'єкти трансферу), з одного боку, мають чітку тенденцію до прогресуючого поширення та копіювання, з другого — є впливовим інструментом конкурентної боротьби їх оригінатора. Стосовно технологічних інновацій виникає необхідність перегляду підходів та організації наукового забезпечення як об'єктів інтелектуальної власності (ОІВ) з позицій їх комерціалізації.

Аналізуючи сучасний стан співвідношення між селекційно-насінницькими й технологічними інноваціями в галузі рослинництва, можна виділити деякі істотні закономірності:

1. За практичної відсутності цілісних технологій основним об'єктом трансферу нині є сорти і гібриди (складові технологій) з товарною формою у вигляді насіння.

2. Поодинокі наявні вітчизняні технології (об'єкти трансферу) переважно мають товарну форму у вигляді послуг і створені за тісної інтеграції з іншими галузями.

3. Наголошується на провідній ролі сортів і гібридів з відповідною наступною розробкою сортових технологій. Акцентується на технологіях і створенні спеціалізованих сортів і гібридів як елементів цих технологій.

4. Немає тісної прив'язки конкретних джерел рослинного походження до наступних технологій переробки. Оцінку сировини здійснюють на рівні торгових лотів (мікстів). Потрібно пе-

рейти на рівень стандартизованих сировинних ресурсів.

5. Нині основним потенційним елементом комерційного використання вітчизняних технологій/елементів технологій є ноу-хау, водночас в іноземних технологіях — це засоби захисту, техніка, устаткування, економічні організаційні інновації.

Фактично інноваційність у рамках трансферного процесу є провідною у формуванні цінової політики та попиту на ОІВ з виходом на основи започаткування інноваційної системи споживання і рефінансування науки. Лише за таких умов можлива реальна активізація системних дій і скорочення відставання від провідних інноваційно розвинених країн. Нині актуальним є

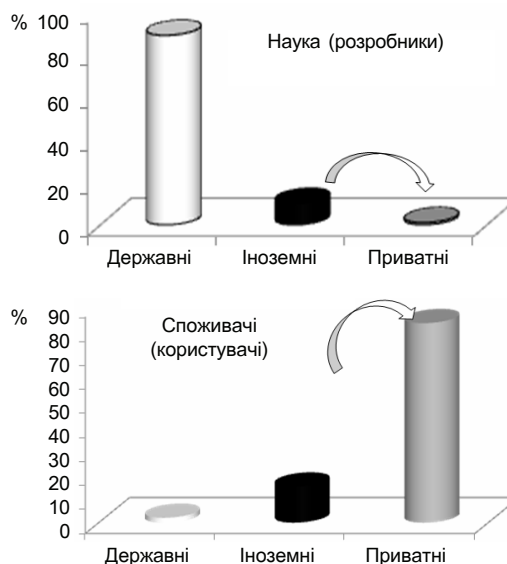

Рис. 1. Основні вектори трансферу технологій у науку і виробництво

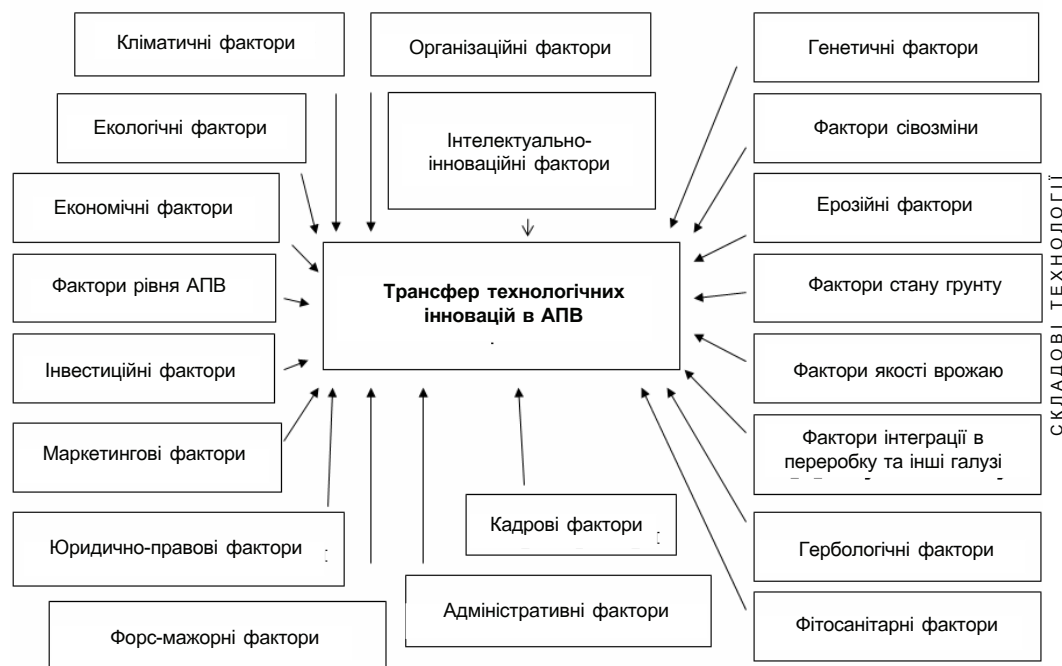

Рис. 2. Складові забезпечення трансферу технологічних інновацій у галузі рослинництва

вирішення питання організаційних засад і відносин між розробниками та користувачами інновацій. При цьому є певна диспропорція щодо розподілу між розробниками та користувачами за формою власності і спрямованістю залучення прогресивних технологій (інвестицій) у науку та виробництво (рис. 1).

Якщо серед розробників інновацій лівову частку займають державні установи, то серед споживачів інновацій провідні позиції належать недержавній формі власності. При цьому іноземні установи (як найактивніші за трансфером технологій) більше зацікавлені саме у співпраці з недержавним сектором.

Аналізуючи основні економічні методи співробітництва між розробниками та користувачами за передавання (трансферу) технологій в АПВ (на прикладі галузі рослинництва), слід відзначити різницю між світовим рівнем і наявним в Україні:

Проекти «під ключ» можливі лише для потужних холдингів, а технології є переважно зарубіжними. Вітчизняні розробники, як і користувачі, ще не можуть собі цього дозволити. Вирішальним у цьому варіанті є реалізація кінцевого товару та конкурентних переваг.

Спільне підприємництво вже працює із

залученням знову ж таки іноземних технологій. Вирішальним у цьому варіанті є реалізація кінцевого товару.

Закупівля обладнання і засобів виробництва — один із найпоширеніших нині напрямів з орієнтацією на іноземні технології. При цьому переважно реалізуються елементи (складові) технологій, а не технології в завершеному вигляді. Досить часто створюється гібрид наявної технології (часто застарілої і неефективної) та елементів сучасної технології.

Інжиніринг, консалтинг можна серйозно й реально розглядати в довгостроковій перспективі. Вітчизняні розробники та споживачі до цього ще не готові. Винятком можуть бути потужні холдинги з орієнтацією на диверсифіковані сегменти чи активне використання конкурентних переваг.

Франчайзинг значною мірою спирається на розбудовану систему брендінгу, яку можна розглядати як елемент інноваційної системи споживання в середньо- та довгостроковій перспективі. Вирішальними у цьому варіанті є реалізація кінцевого товару та інтеграція в інноваційну систему споживання.

Ліцензування і надання виняткових прав

нині реалізується переважно щодо селекційно-насінницьких інновацій, а стосовно агротехнологій значно гальмується нерозбудованістю відповідної інфраструктури.

Ноу-хау — практично готове до застосування в короткотерміновій перспективі. Єдиною перешкодою для запуску цього вектора є наявність «радянського» адміністрування за наукового забезпечення АПВ і порушення основного принципу, що в ринкових умовах будь-який товар чи послуга мають відповідну ціну і є товаром.

Слід зазначити, що нині наявний розрив між фундаментальними розробками з методології трансферу інновацій та їх практичним сприйняттям на рівні ординарних користувачів значною мірою гальмує формування попиту на інновації, особливо технологічного профілю. З огляду на це розробка та адаптація напрямів методології трансферу, починаючи зі стадії створення наукоємної продукції на засадах на-

скрізної координації, мають вигляд актуального і важливого вектора (рис. 2).

Групування факторів дає змогу безпосередньо виокремити складові технологій і зовнішні фактори, які мають бути враховані за розробки й трансферу технологічних інновацій. Особливо в цьому плані вирізняється менеджерський рівень і пов'язані з ним фактори, оскільки складові технологій і їх супровід переходять до розряду специфічного товару та послуг.

Запропоновані підходи пройшли широку апробацію, є складовими методологічного забезпечення трансферу інновацій в АПВ і трансформації інноваційно спрямованого наукового процесу та використані в розробках «Комплексної програми інноваційно-інвестиційного розвитку АПВ Харківської області у 2011–2015 рр. та на період до 2020 року», Програми інноваційного розвитку Інституту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва НААН до 2012 р. та в інноваційно-інвестиційних проектах.

Висновки

Щоб скоротити відставання від провідних країн світу, АПВ України потребує активізації трансферу технологічних інновацій.

Розробка напрямів методологічного забезпечення, створення, супровід і трансфер наукоємної продукції є важливими складовими

трансформації аграрної науки на інноваційних засадах. Запропоновані підходи є специфічним продуктом, вони сприяють формуванню засад розбудови інноваційної системи споживання і створюють відповідний попит на ОІВ як об'єкти трансферу в АПВ.

Бібліографія

1. Вдосконалення стратегій, політики та регулювання інновацій в Україні/за ред. Г. Румф, Д. Строгілопулоса, І. Єгорова. — К.: Фенікс, 2011. — 99 с.
2. *Ведение аграрного бизнеса в Украине.* — К.: Ассоциация «Украинский клуб аграрного бизнеса», 2011. — 64 с.
3. *Кириченко В.В.* Методологія трансферу інновацій в агропромислове виробництво/В.В. Кириченко, В.М. Тимчук. — Х., 2009. — 230 с.
4. *Методичні підходи створення інновацій та*

трансферу об'єктів інтелектуальної власності у агропромислове виробництво/за ред. В.П.Ситника та В.В.Кириченка. — Х.: Магда LTD, 2008. — 135 с.

5. *Тимчук В.М.* Методологічні підходи трансферу інновацій в агропромислове виробництво/В.М. Тимчук//Інноваційна політика та законодавство в Європейському Союзі та Україні: формування, досвід, напрямки наближення: матеріали XXIV Київ. міжнар. симпоз. з наукознавства та науково-технолог. прогнозування (2–3 червня 2011 р.). — К.: Фенікс, 2011. — С. 158–160.

Надійшла 30.03.2012.